

Η Βλάχικη Γλώσσα και οι παράγοντες
που επηρεάζουν τη δίγλωσση ανάπτυξη:
η περίπτωση της Αβδέλλας Γρεβενών

Αλέξανδρος Μπεκίρης

Θεολόγος, Α.Π.Θ. - Παιδαγωγός, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

MSc Γλωσσολογίας ΕΑΠ

Albekiris@hotmail.com

abekiris@uth.gr

Abstract

The research carried out concerns issues related to the Vlach language, as it is used in Avdella Grevena. The Vlach speakers of the Avdella community face issues of bilingualism, which significantly affect their daily life. In particular, the research focuses on the case of Avdella Grevena, because the area in question is a Vlach-speaking community that still today keeps the Vlach element unchanged. The fact that the Vlach speakers of the region speak not only the Vlach language but also (at least) Greek, makes them bilingual. The dipole that shapes bilingualism in this work is related to the practices and attitudes displayed by the research sample regarding the official language of the state, Greek, and the unofficial heritage language, Vlach, which only has an oral form.

In addition, the research will highlight factors that influence bilingual development. More specifically, factors such as language input, language output, age of exposure to the language, family language practices and attitudes and perceptions towards the language decisively influence a speaker's profile. After all, the Vlach language is a language of communication within the family for most speakers. In conclusion, the worrying element that appears in the research concerns the fact that the Vlach language tends to disappear. This means that it is necessary for the older generations to speak it and use it with the younger ones, so that it can be kept alive.

Keywords: *Vlach language, Avdella, bilingual, heritage language.*

Η Βλαχική γλώσσα

Η γλώσσα αποτελεί ένα δυναμικό σύστημα που διαρκώς εξελίσσεται, αλλάζει μορφές και προσαρμόζεται στις εκάστοτε επικοινωνιακές ανάγκες. Η ποικιλομορφία της γλώσσας είναι καθολικό χαρακτηριστικό και διακρίνεται σε γεωγραφική, κοινωνική, υφολογική. Από αυτές τις μορφές αντλούν οι ομιλητές στοιχεία προκειμένου να επικοινωνήσουν, είτε σε επίσημα συμφρασματικά πλαίσια, είτε σε ανεπίσημες επικοινωνιακές περιστάσεις (Γούτσος, 2013, σελ. 188-191). Οι γλωσσικές ποικιλίες (διάλεκτοι, ιδιώματα, μειονοτικές γλώσσες, κοινωνικές ποικιλίες) δε διαφέρουν σε τίποτα από οποιαδήποτε τυποποιημένη πρότυπη γλώσσα. Είναι ολοκληρωμένα γλωσσικά συστήματα, με πλούσια δομή και ποικίλες λειτουργίες, τα οποία ωστόσο συχνά υποτιμώνται και παραγκωνίζονται.

Η βλαχική συνιστά μια από τις γλώσσες της ανατολικής ομάδας των ρομανικών γλωσσών. Κατά την άποψη των περισσότερων γλωσσολόγων προήλθε από μία πρωταρχική ανατολική βαλκανο-ρομανική γλώσσα, η οποία μετά τον 10ο αιώνα μ.Χ. διασπάστηκε σε επιμέρους γλώσσες (Coteanu 1959: 47). Σύμφωνα με την καθιερωμένη μέχρι τώρα από την βιβλιογραφία ορολογία οι γλώσσες αυτές είναι: α) η ρουμανική, β) η βλάχικη, γ) η μεγλενίτικη και δ) η ιστρο-ρουμανική. Οι δύο τελευταίες θεωρούνται ότι έχουν τους λιγότερους αριθμητικά ομιλητές (Bec 1971: 170). Τα βλάχικα ομιλούνται σήμερα από πληθυσμούς που διαμένουν σε βαλκανικές χώρες. Οι συχνές μετακινήσεις αυτών των πληθυσμών επιτρέπουν τη διάδοσή τους, αλλά όχι και την ισχυροποίησή τους στη μάζα του κυρίαρχου πληθυσμού. Όμως, οι Βλάχοι που μένουν σε διάφορες χώρες προσπαθούν μέσα από γιορτές και κοινωνικές συναθροίσεις να στηρίζουν την ύπαρξη της γλώσσας και αλληλοεπιδρώντας με διάφορες πληθυσμιακές ομάδες να διαδίδουν την ύπαρξή τους.

Με βάση την έρευνα των Μπέη & Δασούλα (2007), η ιστορική αρχή τηρείται όταν κατά κάποιο τρόπο είναι η γνωστή η προέλευση και διαχρονική εξέλιξη μιας γλώσσας που προέρχεται από μια άλλη παλαιότερη, νεκρή σήμερα γλώσσα με μεγάλη γραπτή διάδοση. Αυτός είναι και ο λόγος που προκρίθηκε η ιστορική αρχή ή αλλιώς το ιστορικό κριτήριο και αφορά στη σύνδεση της βλάχικης γλώσσας με τη γλώσσα

προέλευσης που είναι η λατινική, καθώς και με τις πλησιέστερες σε αυτή λατινογενείς γλώσσες.

Στην Ελλάδα η Βλαχική γλώσσα ομιλείται στη Θεσσαλία, τη Μακεδονία και την Ήπειρο. Η συχνότητα της χρήσης της όμως μειώνεται αισθητά χρόνο με τον χρόνο. Άλλωστε, η ύπαρξή της κρίνεται επισφαλής λόγω του φαινομένου της γλωσσικής αυτοκτονίας που υποστηρίζει μια γενικευμένη άρνηση στη μετάδοση των Βλάχικων σε νέες γενιές, λόγω της μειονοτικής θέσης που κατέχει (Δασούλας 2013).

Σ αυτό το σημείο, θα λέγαμε ότι τα βλάχικα είναι μια γλώσσα που βρίσκεται σε υποχώρηση και ίσως στην επόμενη γενιά να εξαφανιστεί. Οι λόγοι είναι κυρίως εθνικοί, θρησκευτικοί, πολιτιστικοί. Δεν υπάρχει αμιγώς πληθυσμός που να μιλάει την γλώσσα εκτός από λίγα χωριά και δεν υπάρχει γραπτή παράδοση της βλάχικης γλώσσας ώστε να καλλιεργείται (Μπασλής, 2000:88). Οι γλωσσικές μειονότητες που υπάρχουν στην Ελλάδα και θα επιβιώσουν τον 21αι. είναι η Τούρκικη, η Πομάκιχη και η Ρομάνικη (Τσιγγάνικη).

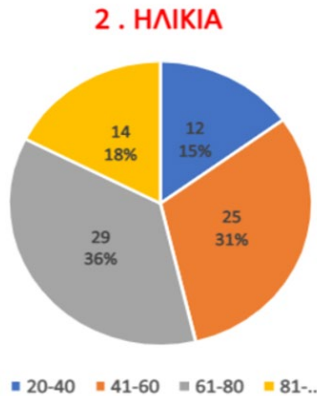
Η Αβδέλλα είναι χωριό και έδρα της ομώνυμης τοπικής κοινότητας και δημοτικής ενότητας, του δήμου Γρεβενών, της περιφερειακής ενότητας (τέως νομού) Γρεβενών. Η Αβδέλλα βρίσκεται στο δυτικό άκρο του Νομού Γρεβενών, κοντά στα όρια με το νομό Ιωαννίνων. Απέχει από τα Γρεβενά, 43 χλμ. περίπου, προς τα ΝΔ. Το χωριό είναι κτισμένο στις ανατολικές πλαγιές της Βόρειας Πίνδου, σε κατάφυτη περιοχή και στα όρια του εθνικού δρυμού Βάλια Κάλντα, σε μεγάλο υψόμετρο (1300μ.). Είναι χαρακτηρισμένη ως αγροτικός ορεινός οικισμός, ενώ η τοπική κοινότητα καταλαμβάνει έκταση 43,295 χμ² (2011).

Γλωσσικό εισαγόμενο

Το γλωσσικό εισαγόμενο αποτελεί μια πολύ σημαντική ορολογία για την κατάκτηση και τη χρήση μιας γλώσσας από μεριάς των ανθρώπων. Πρόκειται για μια απαραίτητη διεργασία που επιτρέπει τα άτομα να αναπτυχθούν γλωσσικά και επικοινωνιακά, ώστε να συμβάλλουν στη διάδοση μιας γλώσσας και στην κατάκτησή της.

Γλωσσικό εξαγόμενο – παραγόμενο

Οι ομιλητές μιας γλώσσας έχοντας και τα δυο αυτά στοιχεία θεωρούνται ολοκληρωμένοι ομιλητές μιας γλώσσας. Τα στοιχεία αυτά είναι η ανάγνωση, η γραφή, ο προφορικός λόγος και να ακούει τι λένε οι άλλοι και να το καταλαβαίνει όπως η περίπτωση της Βλάχικης Γλώσσας, η οποία έχει όπως είπαμε μόνο προφορικό λόγο και όχι γραπτό. Ως γλωσσικό εξαγόμενο θεωρείται η παραγωγή του λόγου είτε του προφορικού είτε του γραπτού από κάθε μαθητή. Κάθε άτομο που μαθαίνει μια δεύτερη ξένη γλώσσα σκέφτεται από την πρώτη στιγμή τη δυνατότητα που θα έχει στο να τη χειρίζεται κατάλληλα και να επικοινωνεί με επιτυχία.

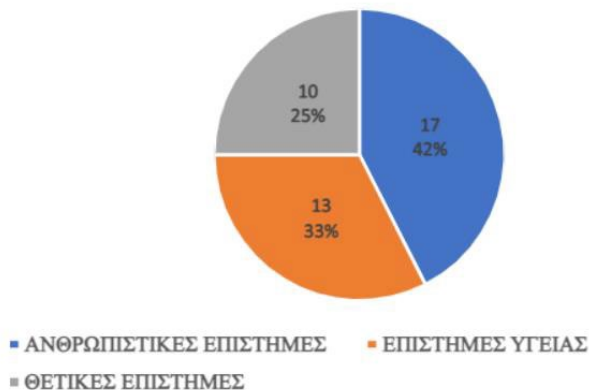

Όσον αφορά στην ηλικία των συμμετεχόντων, η κατανομή ως προς τις 4 κατηγορίες φαίνεται στο γράφημα 2. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες που αριθμούνται σε 29 άτομα (36%) είχαν ηλικία από 61 ως 80 ετών. Αμέσως μετά ακολούθησε η ηλικιακή ομάδα των ατόμων 41 ως 60 ετών που ο αριθμός τους ανερχόταν σε 25 άτομα (31%). Λιγότεροι ήταν οι συμμετέχοντες ηλικίας 81 ετών και άνω καθώς ανέρχονταν σε 14 άτομα (18%), ενώ 12 άτομα (15%) ήταν οι συμμετέχοντες ηλικίας 20 ως 40 ετών.

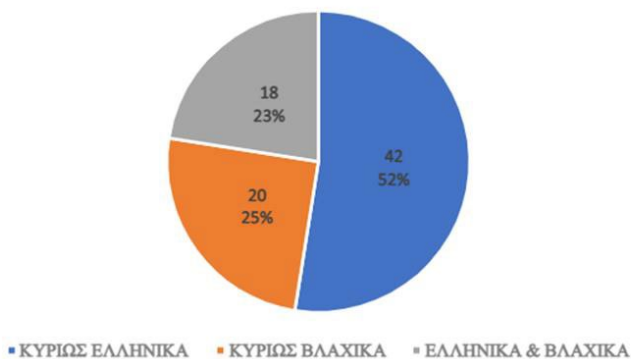
Σύμφωνα με το γράφημα 9 οι συμμετέχοντες δήλωσαν μέχρι ποια τάξη του σχολείου φοίτησαν. Από τα 80 άτομα τα 51 (64%) φοίτησαν μέχρι το Λύκειο, 15 άτομα (19%) φοίτησαν μέχρι το Γυμνάσιο, ενώ 14 άτομα (17%) παρακολούθησαν μόνο το Δημοτικό σχολείο. Συνεπώς το μεγαλύτερο μέρος των συμμετεχόντων είχε λάβει την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Ως συνέχεια της ερώτησης 10, στην οποία οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι συνέχισαν σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, έπρεπε να αναφέρουν την κατεύθυνση των σπουδών που ακολούθησαν στο πανεπιστήμιο. Σύμφωνα με το γράφημα από τα 40 άτομα που ακολούθησαν πανεπιστημιακή εκπαίδευση οι 17 (42%) σπούδασαν ανθρωπιστικές επιστήμες, 13 άτομα (33%) σπούδασαν τις επιστήμες υγείας, ενώ 10 άτομα (25%) ακολούθησαν τις θετικές επιστήμες.

Γλωσσικό εισαγόμενο - μητέρα

Σύμφωνα με την ερώτηση 30 οι συμμετέχοντες έπρεπε να επιλέξουν σε ποια γλώσσα η μητέρα απευθυνόταν σε αυτούς. Όπως φαίνεται στο γράφημα η μητέρα τους απευθυνόταν κυρίως στα ελληνική γλώσσα

καθώς 42 συμμετέχοντες (52%) επέλεξαν αυτή την απάντηση. Οι μητέρες 20 συμμετεχόντων τους μιλούσαν στα βλάχικα (25%), ενώ οι μητέρες 18 συμμετεχόντων (23%) τους μιλούσαν ελληνικά και βλάχικα μαζί. Συνεπώς στην πλειοψηφία τους οι μητέρες προτιμούν να μιλούν στα παιδιά τους στα ελληνικά.

Οι συμμετέχοντες έπρεπε να απαντήσουν σε ποια γλώσσα οι ίδιοι απευθύνονταν στη μητέρα τους. Όπως φαίνεται στο γράφημα 42 άτομα (52%) απευθύνονταν στη μητέρα τους στα ελληνικά, 20 συμμετέχοντες (25%) χρησιμοποιούσαν μόνο τα βλάχικα ενώ 18 άτομα (23%) χρησιμοποιούσαν τα ελληνικά και βλάχικα από κοινού. Συνεπώς η ελληνική γλώσσα κατέχει κυρίαρχη θέση στις επιλογές των συμμετεχόντων.

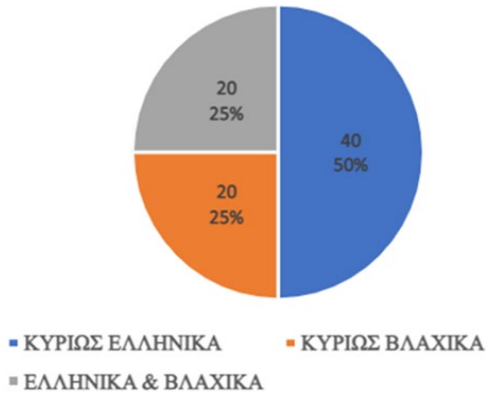

Οι συμμετέχοντες έπρεπε να απαντήσουν σε ποια γλώσσα τους απευθυνόταν ο πατέρας τους. Όπως φαίνεται στο γράφημα οι πατέρες προτιμούσαν την ελληνική γλώσσα όταν μιλάνε στα παιδιά τους αφού 39 συμμετέχοντες (49%) επέλεξαν αυτή την απάντηση. Οι 22 συμμετέχοντες (27%) δήλωσαν τα βλάχικα ως γλώσσα που επιλέγουν οι πατέρες τους για να επικοινωνήσουν μαζί τους, ενώ οι πατέρες 19 ατόμων (24%) επιλέγουν τα ελληνικά από κοινού με τα βλάχικα. Συνεπώς η ελληνική γλώσσα υπερτερεί στις επιλογές επικοινωνίας των πατέρων έναντι της βλάχικης.

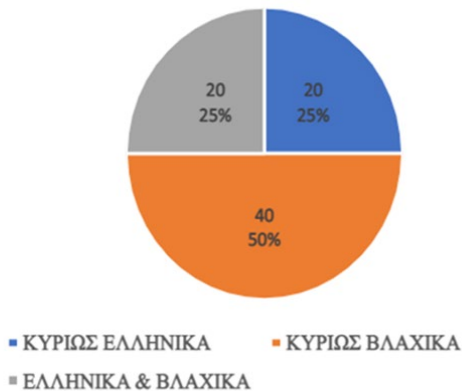

Σύμφωνα με την ερώτηση 33 οι συμμετέχοντες έπρεπε να απαντήσουν σε ποια γλώσσα οι ίδιοι απευθύνονται στον πατέρα τους για να επικοινωνήσουν. όπως φαίνεται στο γράφημα από τους 80 οι 39 συμμετέχοντες (49%) χρησιμοποιούν κυρίως τα ελληνικά, 22 άτομα (27%) χρησιμοποιούν τα βλάχικα, ενώ 19 άτομα (24%) χρησιμοποιούν τα βλάχικα από κοινού με τα ελληνικά. Συνεπώς στις επιλογές των συμμετεχόντων κυριαρχούν τα ελληνικά.

Οι συμμετέχοντες έπρεπε να απαντήσουν σε ποια γλώσσα επικοινωνούν με τους παππούδες τους. Όπως φαίνεται στο γράφημα 40 συμμετέχοντες (50%) χρησιμοποιούν τα ελληνικά ως γλώσσα επικοινωνίας με τους παππούδες, 20 από αυτούς (25%) χρησιμοποιούν τα βλάχικα, ενώ οι υπόλοιποι 20 (25%) χρησιμοποιούν τα βλάχικα από κοινού με τα ελληνικά. Συνεπώς οι περισσότεροι συμμετέχοντες χρησιμοποιούν τα ελληνικά για να επικοινωνήσουν με συγγενείς τρίτης ηλικίας.

Σύμφωνα με την ερώτηση οι συμμετέχοντες έπρεπε να απαντήσουν ποια γλώσσα οι παππούδες τους χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο για να επικοινωνούν. όπως φαίνεται στο γράφημα η γλώσσα που επιθυμούν

να χρησιμοποιούν οι παππούδες είναι κατά κύριο λόγο τα βλάχικα αφού 40 συμμετέχοντες (50%) απάντησαν ότι οι παππούδες τους μιλάνε σε αυτήν τη γλώσσα. Την επόμενη θέση ως γλώσσα επικοινωνίας των παππούδων κατέλαβαν τόσο τα ελληνικά όσο και τα βλάχικα από κοινού με τα ελληνικά, αφού 20 συμμετέχοντες (25%) έδωσαν αυτή την απάντηση, ενώ επίσης 20 συμμετέχοντες (25%) απάντησαν ότι τα ελληνικά ήταν η γλώσσα επικοινωνίας των παππούδων. Συνεπώς οι άνθρωποι τρίτης ηλικίας αισθάνονται πιο οικεία μέσω της χρήσης της βλάχικης γλώσσας.

Σύμφωνα με την ερώτηση αν οι συμμετέχοντες έπρεπε να επιλέξουν την επάρκεια χρήσης των βλάχικων μεταξύ τεσσάρων επιλογών. Όπως φαίνεται στο γράφημα οι 40 συμμετέχοντες (50%) αξιολογούν την επάρκειά τους στην βλάχικη γλώσσα ως άριστη. Έπειτα 17 συμμετέχοντες (21%) κρίνουν ότι επικοινωνούν στα βλάχικα λίγο καλά, 12 άτομα (15%) δήλωσαν ότι δεν μιλούν καλά τα βλάχικα ωστόσο τα καταλαβαίνουν, ενώ 11 άτομα (14%) αποτιμούν τη γλωσσική τους επάρκεια πως δεν μιλούν καθόλου τη γλώσσα. Συνεπώς οι περισσότεροι συμμετέχοντες μιλάνε τη βλάχικη γλώσσα είτε με επαρκή είτε με μερική ευφράδεια.

Συμπεράσματα

Τα βλάχικα είναι μια γλώσσα που τα άτομα που ανήκουν στη συγκεκριμένη γλωσσική κοινότητα τη μιλούν ως μητρική, παράλληλα με την επίσημη γλώσσα του κράτους, την ελληνική. Σε ορισμένες γλωσσικές κοινότητες οι χρήστες της γλώσσας θεωρούν ότι αυτή είναι ιδίωμα και το ιδίωμα θεωρούν ότι είτε είναι αυτόνομη γλώσσα, είτε είναι διάλεκτος της πρώτης γλώσσας και όχι της δεύτερης (Μπασλής, 2000). Αυτές οι απόψεις που αναδύονται από τη βιβλιογραφία συνάδουν με εκείνες των βλαχόφωνων ομιλητών καθώς ορισμένοι δήλωσαν ότι τα βλάχικα είναι είτε ιδίωμα είτε διάλεκτος της Βλάχικης γλώσσας.

Η καθοδική πορεία της βλάχικης ως γλώσσας επικοινωνίας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα βλάχικα είναι μια γλώσσα που τείνει προς εξαφάνιση. Ένας ακόμα παράγοντας που επιβαρύνει τα βλάχικα προς εξαφάνιση είναι η απουσία γνώσης και χρήσης τους από τους συντρόφους των συμμετεχόντων. Έτσι η γλώσσα δεν χρησιμοποιείται ως γλώσσα επικοινωνίας μέσα στη νέα οικογένεια που δημιουργείται καθώς μόνο ένα μέλος γνωρίζει τα βλάχικα. Αντίθετα στην οικογένεια όπου οι συμμετέχοντες διάνυσαν την παιδική τους ηλικία γαλουχημένοι με τα βλάχικα χρησιμοποιούνταν ως γλώσσα του σπιτιού. Τα βλάχικα ήταν η γλώσσα την οποία κατέκτησαν μέσα από την καθημερινή επαφή με τους γονείς αλλά σε μεγάλο βαθμό και με τους παππούδες. Από την άλλη μεριά η ελληνική ήταν η γλώσσα την οποία κατέκτησαν μόνο από την επαφή με τους γονείς και την ανέπτυξαν μέσω της εκπαίδευσης κατά τη φοίτηση στο σχολείο. Έτσι θεωρούν τη βλάχικη ως μητρική και μάλιστα η πλειοψηφία τη νιώθει ως πρώτη γλώσσα και δεύτερη την ελληνική

Βιβλιογραφία

- Bec, P. (1971). *Manuel pratique de la philologie romane. Vol. II*. Paris: Picard.
- Coteanu, I. (1959). *Le roumain et le développement du latin balkanique*, In *Recueil d' études romanes Actes du IXe Congrès de la Linguistique Romanes à Lisbonne*. București: Academia Republicii Populare Romîne
- Γούτσος, Δ. (2013). *Κείμενο, Ποικιλία, Σύστημα*. Αθήνα: Κριτική
- Δασούλας, Φ. (2013). *Η αποκωδικοποίηση ενός πολιτισμού μέσα από το πεδίο της γλωσσικής του έκφρασης Το βλαχικό ιδίωμα του Μετσόβου*. 2η ψηφιακή έκδοση, δημοσίευση στο <http://metsovoidioma.blogspot.com.ebook.html>
- Μπασλής, Γ. (2000). *Κοινωνιογλωσσολογία, Μικρή Εισαγωγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη
- Μπέης, Σ. & Δασούλας, Φ. (2017). Πρόταση για το σύστημα γραφής της βλαχικής γλώσσας. *Γλωσσολογία*, 25: 1-69
- Α. Εμπειρικός, Α. Ιωαννίδου, Ε. Καραντζόλα, Α. Μπαλτσιώτης, Σ. Μπέης, Κ. Τσιτσελίκης, Δ. Χριστόπουλος, *Γλωσσική ετερότητα στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2002